

ljenju naše vasi mu je pa odredila svoje posebno mesto v sestavu družbe. Vedno vidneje se lomijo temelji vaškega življenja in vaške kulture in navidezni „samostojni producentje“ množijo vrste meznega delavstva.

Ta dejstva bi morali imeti pred očmi, kadarkoli je govor o kulturi in kulturnih potrebah naše vasi. Bi morali — pa v večini slučajev ni tako. Idealizacija vaškega življenja in naše vasi je najbolj karakteristična lastnost domala vse naše beletristične in znanstvene literature, ki ji je bila naša vas predmet. Brez družbene analize, brez poznavanja objektivne vzročne pogojenosti vaškega življenja je grabil naš umetnik in znanstvenik za vrhnji plašč, idealiziral ali karkiral našega kmeta in njegovo življenje, se nad njim navduševal ali pa ga preklinjal, zdaj videl v njem objektiviran „narodni etos“, „vzor zdravja in zadovoljstva“, drugič pa zopet „leglo reakcije, fizičnega in moralnega propada, poosebljenega pravdača, ki živi v večnem sovraštvu s soseditvom“, ne da bi se vprašal po stvarnih vzrokih in objektivnih razlogih. Odtod tudi oni nesigurni in jalovi naporji za „kulturni dvig“ naše vasi, o čemer je ravno zadnje čase toliko govora.

(Konec sledi.)

## Iz naših revij

### Razprava pred vrati vprašanja

Po naglem, toda prirodnem porazu, ki ga je doživela umetna tvorba JNS kot bivša nositeljica unitarističnega upravljanja države, se zgoščujejo v glasilih unitaristov razprave in članki, ki razmotrivajo decentralizacijo, dekoncentracijo, široke samouprave. Branje teh razprav je zanimivo že zato, ker so posredna obsodba početja ljudi istega nazora, če ne celo istih ljudi, ki so uvedli od prvega dne življenja te države unitarizem in centralizem. Čeprav so pa to obsodbe, si pisci sličnih razprav ne morejo kaj, da ne bi za sklepno misel izražali poziva k „sodelovanju pri tvoritvi boljše in notranje jače (včasih tudi: jače) Jugoslavije“, kakor da se ne zavedajo več, da je bila po njih nazorih ostvarjena prejšnja Jugoslavija ne samo najboljša, temveč kar edino mogoča.

Dokler so izhajale take razprave in sestavki v političnih glasilih unitaristov, si lahko samo pomežiknil, resnejša pa postane stvar, kadar se pojavijo take razprave v mesečnikih in kadar jih napišejo ljudje, o katerih velja, da so praktiki, upravni strokovnjaki.

Tako je napisal v mesečniku „Misel in delo“ št. 2 tekočega letnika dolgoletni pomočnik dravskega bana dr. Otmar Pirkmayer 20 strani obsežajočo razpravo pod naslovom „Naš problem upravne decentralizacije“. Razprava s takim zarodkom zasluži proučitve in ocene.

V omenjeni razpravi je razdeljena snov na oddelke z napisi: Razvoj decentralizacije, Lokalna uprava, Zakaj je treba upravo decentralizirati, Decentralizacija — jedro notranje-političnega problema, Kako daleč lahko sega decentralizacija, Finančna decentralizacija, Gospodarska uravnava pasivnih pokrajin in pa končni oddelek brez napisa, ki vsebuje direktni avtorjev poziv k oceni njegove razprave, ko pravi: „Vem, da bi pomenilo že mnogo, ako bi s to razpravo ustvaril nekaj psiholoških pogojev, da se začne pravilno reševati naš notranje državno politični problem.“ Prva naloga vsake tehtne razprave je pa v psihološkem oziru prav ta, da sproži debato in polemiko, zlasti ker je res, kakor pravi avtor neposredno za

prejšnjim stavkom, da nosi naša (mi pravimo: slovenska) inteligenca odgovornost pred zgodovino za vse, kar se dogaja v njeni dobi.

Že tiskovni zakon je mišljenja, da je za popravke potrebnih več besedi, kakor za vzrok popravkov, in dovoljuje popravkarju dvakrat toliko besedila, kakor jih šteje besedilo, ki ga hoče popraviti. Če bi šlo tedaj že samo za popravke Pirkmayerjevih izvajanj, bi smel zastrašiti urednika s 40 stranmi polemičnega sestavka. Kaj storiti, da ne bo predolg, ko želim podati več kakor popravek, ko želim razpravljati o piščevem „problemu naše upravne decentralizacije?“ Omejiti se moram na najnujnejše in izluščiti — kolikor gre — samo skelet miselnosti in zaključkov omenjene razprave, pa dodati svoje misli.

\* \* \*

Slog še ni vsebina, ali če razgrinjamo miselnost nekih izvajanj, nam bo slog vsaj eden izmed ključev do nje. Zato si dovolim opozoriti, da sem naletel v razpravi na izraze kot „hrvatski del našega naroda“, „pleme“, „jačanje“, „prigovor“. torej na besedišče, ki v formalni slovenščini pristaja samo občeznanim jugoslovenom-politikom, eventuelno veterinarjem. Na kvar so pa taki izrazi v razpravi, ki jo je napisal upravni strokovnjak, o katerem smemo pričakovati, da si vsako svojo določitev predhodno ogleda. Če so pa že tu, smo upravičeni sklepati, da je avtor že po svojem slogu unitarec, ki nima posluha za slovenske določitve pojmov ali pa se jih je z leti odvadil.

In če ogledamo avtorjeva izvajanja tako po vsebini kakor po teoretičnem gledanju predmeta, doženemo, da nas zaključek iz sloga ni izdal. Avtor je v resnici to, za kar ga izdaja slog.

Za točnost in pristnost naše ocene naj navedem nekaj odlomkov iz razprave. Tu bodi poudarjeno, da se razprava prične takole: „Država izvršuje upravne posle v prvem redu sama“. In uvodni oddelek „Razvoj decentralizacije“ vsebuje sledeče misli: „Centralistični sestav uprave ima opravičilo v tem, da postaja javna blaginja glavni smoter uprave. Države z zaostalo socialno zakonodajo skušajo z mrzlično naglico dohieteti zamujeno. Tako se pretvarjajo države, ki so popreje imele značaj strogo pravne države. Socialno usmerjena država prevzema na svoja ramena še širše gospodarsko področje, tako panoge, ki po svoji naravi niso za centralistični upravni sestav. Država prihaja končno sama do spoznanja, da si je naložila poleg prevelikega bremena še preveliko odgovornost ter si želi olajšave. Tu je dobrodošla samouprava, ki naj dobi svoje polje udejstvovanja s tem, da prevzame posle gospodarskega in socialnega značaja ter skuša reševati te probleme po materialni možnosti, porazdeljene na teritorialno manjšo interesno sfero... Vidovdanske samouprave niso uspele, kar ima svoje posebne razloge, ustvarile so mnogobrojna torišča za politično obračunavanje in imele so še en pogrešek: počivale so na dvotirnem upravnem sestavu... V dobi parlamentarnega ekscediranja in političnega pretiravanja odmerja država samoupravam ožji delokrog, v ustaljenih političnih prilikah pa tudi najširša decentralizacija ne bo spravljala v nevarnost državnih interesov. Kadar slavi centralizem svoje orgije, se pojača težnja po decentralizaciji, kadar pa se pokaže avtonomizem nevaren za državno celoto, avtomatično nastopi akcija za pojačanje edinosti in centralnega vodstva.“

Razprto citirani uvodni stavek in odlomek iz oddelka „Razvoj decentralizacije“ nas poučita, da je avtorju država višja vrednota, ki sama odloča o tem, kako se upravljajo njeni deli, in da sta avtorju centralizem in decentralizem (z všteto de-

koncentracijo) samo dva konja pred istim vozom, ki se pač izmenjujeta, kadar se eden izmed obeh utruji. In uvodni stavek je v resnici temelj celotne razprave, njene miselnosti in zaključkov, z izjemo enega svetlega trenutka, ki pa gre mimo pisca, ne da bi ga bil izrabil in izdelal do kraja. V tem je vrlina in slabost piščeve razprave.

Pisec je naslonil svoja dognanja na teorijo, ki je skrajno sporna. S tega majavega zrelišča gleda na stvar, priteguje praktične zglede in izvaja zaključke. Teorija, na kateri sloni razprava, je namreč teorija osebnosti države in teorija njenih primarnih pravic. Država določa, prevzema, se obremenjuje z opravki in nalogami, omaguje pod njimi, jih oddaja, odmerja nižjim in manjšim teritorialnim „interesnim sferam“, opravlja samouprave, krči ali razširja samoupravam delokrog, država je lahko edino torišče za politične obračune, samouprave ne, ker so to „mnogobrojna“ torišča. Skratka: L'État, c'est l'État, država sem država. V oporo te teorije navede pisec celo zgodovinsko zgrešeno okolnost, da skrči država delokrog samouprav v dobi parlamentarnega ekscediranja in političnega pretiravanja, ker je pri nas 6. januar odpravil celo tiste borne samouprave s prav tako navideznim parlamentarizmom vred, ki smo jih imeli po ustavi z dne 28. 6. 1931. Piščeva razprava je poskus obrazložitve države kot nujne, edine in primarne nositeljice vsega upravnega delokroga. Njegova misel se v tem spočne, izvaja in zaključuje.

Kljub temu doživi pisec presledek, ki smo ga zgoraj omenili kot svetel trenotek. V poglavju „Lokalna uprava“ navede namreč nekaj misli, ki nas presenetijo, ker nehote izražajo skepso glede temelja razprave. Tam pravi: „Kadar določamo delokrog samouprave, smo na osnovi državoslovnih teorij navajeni zastopati stališče, da je država primarna nositeljica vsega upravnega delokroga“. Pustimo na strani, da pravi avtor „na osnovi državoslovnih teorij“, namesto, da bi pravilno zapisal „na osnovi moje državoslovne teorije“, in se dotaknimo še stavka, ki sledi malo nižje: „Po genetičnem načelu prihajamo do zaključka, da je tudi delokrog nižje upravne edinice primaren, kakor ima država svoje primarne funkcije. S tem hočem le popraviti naziranje, češ da je delokrog samouprave za državo manj važen kakor lastni delokrog državne uprave.“

Ako si ogleđamo prvi del zadnjega navedenega odlomka, moramo priznati, da vsebuje pravilno spoznanje. To pravilno spoznanje pa se izmakne piscu že takoj pri naslednjem stavku, kajti že tu pozna samo važnost samoupravnega delokroga za državo — kar smo podčrtali —, torej mu je samoupravni delokrog samo toliko upošteven, kolikor je važen za državo. Spet mu je — po kratkem presledku država alfa in omega vsega upravnega cilja, pravzrok vsakršne ureditve. In vendar zadošča ta kratki presledek v drugače dosledni miselnosti razprave za ugotovitev, da je razklana radi nasprotja, ki tiči v mimogrede zadeti, a ne izvedeni misli, da je nazor o primarnosti države kot edine nositeljice vsega upravnega delokroga lahko zgrešen, in v dosledno zagovarjani nujnosti države kot edine in primarne nositeljice vsega upravnega delokroga.

Spričo take, globoko v ozek jarek postavljene teoretične podstave so praktični zaključki piščeve razprave skorajda samodejni: predstavljajo edini izhod iz ozkega jarka. Ko si namreč v ta jarek zavozil, ne spraviš voza nikamor več ven, če ga po isti sledi ne vodiš naprej. In da te ne popade skrb, ali vodi sled v jarku v pravo smer, si jo preganjaš z utvaro, da vodi jarek v pravo smer.

Po strogo tvarnih postavkah, kakor je nujnost kakovostne osebnosti na čelu samouprave, ki naj deluje v okviru „vsedržavnega interesa“, ali kakor potreba poenitve in poenostavljenja uprave v nasprotju z neracionalnostjo izdatkov za cen-

tralno birokracijo, ali „pojačanje“ strokovnega elementa, preide pisec, sklicujoč se na „ljudi, ki si umišljajo, da govore v imenu Hrvatov,“ na jedro našega notranjega državnopolitičnega problema, ki ga vidi tudi samo s stvarne (materialne) strani, na ta način, da ga določi z „neenakostjo pri plačevanju in prejemanju“. To določitev hoče meriti na dr. Mačkov izrek, da „hočejo Hrvati s svojimi sami gospodariti“, pa ga ne zadene. Zato, ker črpa izključno samo stvarno stran. Zato je ta strelica „upravnega strokovnjaka“ samo dvojček prejšnje o „ljudeh, ki si umišljajo, da govore v imenu Hrvatov“, umišljena premisa za pravilnost po avtorju zamišljenega reševanja našega notranje-političnega vprašanja kot prvenstveno finančnega.

Radi tega načena avtor popolnoma dosledno predmet „Kako daleč lahko sega decentralizacija“ s pomočjo državnega proračuna. Tega nam opisuje po splošnih oddelkih posameznih panog in primerja odstotno razmerje panog nasproti celotnemu proračunu izdatkov. Na tej podstavi ugotovi, „da se področja: vrhovna uprava, ministrstvo vojne in mornarice, penzije, državni dolgovi in zunanje ministrstvo ne dajo zlepa decentralizirati in tedaj ne prihajajo v poštev za prenos na nižje upravne edinice ali pa za samouprave“, o čemer se baje „kaj lahko“ uverimo, ako si ta področja „predočimo“. Glede na to veže centrala že kar 62% celotnega proračuna.

Izdatki finančnega in notranjega ministristva znašajo nadaljnjih 12% in od izdatkov notranjega ministristva je 60% izdatkov za žandarmerijo, ki za prenos na samouprave ne prihajajo v poštev. Tudi prenosa izdatkov pravosodja (5%) ni mogoče priporočati. Pač pa se dajo decentralizirati izdatki za prosvedo (11%), v celoti pa izdatki za ostale panoge, zlasti za kmetijstvo, zgradbe, socialno politiko in narodno zdravstvo, telesno vzgojo in trgovinstvo na ta način, „da bi ostala v centrali za te panoge le splošna politika na znotraj in zunaj“. Iz zadnjega pojasnila bi sledilo, da velja pravzaprav tudi za te panoge omejitev in da se tudi teh ne da popolnoma decentralizirati. Po teh podatkih razprave je piščevo mnenje tako, da je le od 21 odstotkov vseh državnih izdatkov mogoče izvesten, toda nedoločen del odlomiti od centrale in ga, razkosanega, porazdeliti na samouprave, vse drugo pa zaradi „bistveno centralnega značaja funkcij“ ni mogoče prenesti na lokalno upravo.

Na ta način dobi avtor na podstavi proračunskega načrta za leto 1956. in 1957. 75% bistveno centralnih postavk in 25% mogočih in za decentralizacijo sposobnih nentralnih postavk. In pristavi: Ker pa so deleži teh — za decentralizacijo sposobnih panog — v državnem proračunu zelo skromni, ostane tudi decentralizacija skromna. To je pa tudi zanj nevšečen rezultat, ki ga skuša preboleti z novim zdravilom, z vprašanjem soudeležbe pri vodstvu centralne državne uprave, ki da je še važnejše od vprašanja decentralizacije. To, od decentralizacije važnejše vprašanje je namreč „zasedba vodilnih in važnejših mest v naših ministristvih in v državnih ustanovah“, čeprav unitarna država ne trpi, da bi se centralni „položaji“ delili po izvestnem ključu. Kvalifikacijsko načelo, ki ga avtor pravilno poudarja, bi moralo odločiti.

Po tem zapletu „našega problema decentralizacije“ naskoči avtor „ljudi, ki se bavijo z dnevnimi vprašanji, ki pa na žalost ne poznajo ali pa pozabljajo na prav interesantne činjenice“, ki so — prosim, pazite — te-le: „Približno 75% sedanjega državnega budžeta mora ostati centraliziranega že iz razlogov državnega rezona. Morali bi kršiti mednarodne obveznosti in majali bi temelje naše države ter ogrožali nadaljnje življenje ali vsaj prepričali normalni razvoj naše države, ako bi hoteli prekoračiti to približno postavljeno

**mejo...** Ako bi hoteli iti preko gornje meje, bi taka rešitev pomenila že čisto federativno ureditev, za kar bi bilo **treba najti potrebnih preventivnih kavtel, da se preprečijo pravkar omenjene posledice.**"

Ni mi znano, si-li Pirkmayerjeva razprava prisvaja znanstvenost, ni pa dvoma, da želi biti strokovna. Zato moram priznati, da sem pri površnem prelistavanju naletel na gornje podčrtano mesto in me je to mesto pripravilo do tega, da sem razpravo v celoti prebral.

Če razčlenimo pravkar navedene izvlečke, toda doslovne, se nam pokaže:

1. da izvaja avtor iz sestave obstoječega proračuna (oziroma načrta) konkretno največjo možnost decentralizacije nekih „nebistveno centralnih“ panog državne uprave;

2. da nadomesti nemogočnost decentralizacije „bistveno centralnih“ panog državne uprave s še važnejšim vprašanjem zasedbe vodilnih in važnejših mest v centralni državni upravi;

3. da proglasi vsako decentralizacijo, ki bi segala preko od njega postavljene meje, za federativno ureditev in to ureditev za kršitev mednarodnih obveznosti, ogrožanje države ali vsaj ustavitve normalnega razvoja države.

Kolikor naj nam bo proračun ali proračunski načrt praktični zgled, „kako daleč naj sega decentralizacija“, se meni dozdeva, da sredstvo primerjanja ni bilo srečno izbrano. Gre za to, da se pri primerjanju dveh nasprotnosti navaja kot primerjalno sredstvo kaka absolutna okolnost; in če je avtorju mestoma decentralizacija nasprotje centralizma (saj uporablja tudi izraz avtonomizem), ne bi smel navesti naprave, ki je logična posledica unitarizma in centralizma. Taka naprava je pa vsak dosedanji proračun, ker je gospodarski načrt celotnega veljavnega sestava. S podobno intuicijo bi se dala s sv. pismom dokazati nemogočnost paleontologije, antropologije, zemeljske biologije. Za mene bi bil proračun, ki izhaja iz sedanje ureditve države, če bi mu priznaval značaj absolutnosti in sposobnosti primerjalnega sredstva, dokaz, kako je vsakršna decentralizacija nemogoča. Tako se Pirkmayerjeva izvajanja celo pri panogah, o katerih meni, da decentralizacija ne bi bila na škodo vsedržavnim interesom, razblinijo pri konkretnih izgledih glede železnic, pošte, trgovske politike, zgradb, poštna hranilnice, hipotekarne banke v nasprotovanje decentralizaciji vsaj v tem smislu, da bi tudi pri teh panogah stvarno smel ostati samoupravam zelo — zelo droben odstotek. Tistih 25%, ki predstavljajo višek decentralizacije, se pri natančnejšem premisleku o piščevih izvajanjih pokaže kot olupšana fasada, za katero ni prijetnega prebivališča.

Ta stvarni okus razmejnitve med bistveno centralnimi in drugačnimi panogami je gotovo premagal tudi Pirkmayerja, da je poiskal drugega motiva: soudeležbo pri centralnih poslih. Opis tega predmeta pa je kočljiv, ne za to kritiko, pač pa za pisca kritizirane razprave, in sicer enostavno radi tega, ker ima pisec po za-slugi politikov, ki zastopajo ista upravna načela kot on, renomée izrednega upravnega strokovnjaka, ki spada naravnost na vodilna ali važnejša mesta centralnih državnih uradov. Odklanjam domnevo, da bi bil avtor sprožil vprašanje soudeležbe s takim predsodkom, ne tajim pa, da se mi je pri čitanju razprave zaradi sloga in misli na več mestih ta domneva vlegla na tekst. Prav da se je otresem, moram poudariti, da je pri pravilnem razumevanju splošne politične težnje na pr. dr. Vladimirja Mačka vprašanje soudeležbe pri vodstvu centralne državne uprave pod-rejeno strokovno vprašanje, nikdar pa vprašanje zasedbe posameznih mest; rešitev tega vprašanja bo že plod pravilne rešitve prvotnih zahtev. Pač pa so poslanci dravske banovine po polomu Bogoljuba Jevtića, s katerim so se zve-

zali pri volitvah, v resnici uveljavili za nje značilno zahtevo po devetih načelnikih v ministrstvih. Oni, unitaristi, so se poslužili nekega ključa in so zastavili to vprašanje v obliki, v kateri ga opisuje naš avtor. Na drugi strani ponavljam, da je sprožitev tega vprašanja, ki naj bi bilo še važnejše, kakor od avtorja zaznamovano nasprotje dosedanjega centralizma, namreč decentralizacija — v kritizirani razpravi spričevalo, da je avtor sam podvomil nad tehtnostjo in pravilnostjo postopka, v katerem je ocenil decentralizacijske možnosti na podstavi proračunskih postav unitaristično urejene države. In upravičeno je podvomil!

Avtor pa je postavil pravilno načelo za zasedbe vodilnih mest: kvalifikacijsko načelo. Toda po sedemnajstletni izkušnji se je smel vprašati: kdaj je državna notranja politika v teh letih pri zasedbi vodilnih mest postavila to načelo? Nikdar! V državnem svetu sedijo tudi vpokojeni generali in večji posestniki, samo neka manjšina mora biti pravniško izobražena! Ali ne uči ta skušnja, da kvalifikacijsko načelo na onih tleh, na katerih avtor sam stoji, ne bo uspevalo! Realnost nas sili, da vidimo v avtorjevi zahtevi po danih razmerah — utopijo. Doslej nam manjka namreč tistih, ki bi bili kvalificirani — kvalificirati!

Mislím, da sem s treh strani prikazal izkoreninjenost druge avtorjeve zamisli, s katero nadomešča revščino decentralizacije, ki bi bila izvedljiva v odsvitih sedanjih proračunov. Preidimo na višek argumentacije kritizirane razprave.

Temu mestu razprave moram odreči strokovni značaj. Navadili smo se in dandanes ve to že vsak delavec in kmet, da je manjkala bevskanju unitaristov o protidržavnosti nasprotnikov in o lastnem državotvorstvu vsaka dobra vera. Preveč je dokazov, da se — uprav unitaristi iz dravske banovine — niso ustrašili prav nobenega sredstva, da sebe povzdignejo in ločijo od države škodljivih elementov in na ta način rešijo pred latentnim ali nevzdržnim odporom ljudstva svojo oblast in svoj profit, če ne za dlje, vsaj za nekaj kratkih let. Preveč je dokazov, da so se zavedali nepoštenosti take igre in se še zavedajo, a se jim je preveč priljubila, da bi prenehali z njo. Ne pomnim pa, da bi pri takem notoričnem stanju in pri tako občeznani neresnici o istosti državnega obstajanja in politične smeri kake stranke kdorkoli poskusil, da to neresnico in znanstveno nemogočnost kot strokovnjak potrdi. Da bi katerakoli drugačna notranja ureditev države bila kršitev mednarodnih obvez, ni samo nesmisel, temveč objektivna neresnica. Nimam sicer pri roki saint-germainске mirovne pogodbe s paktom Društva narodov in predolgo je že, ko sem ju študiral, spominjam se pa, da je nedavno pisal „Slovenec“ — sicer na zelo nepravilni naslov — o onem členu mirovne pogodbe in pakta, ki nalaga državam demokratičnost vladanja lastnih ljudstev. Potemtakem bi bilo res prav nasprotno od onega, kar je napisal Pirkmayer. Pa tudi, če take določbe ne bi bilo, si ne morem misliti, kako je mogel Pirkmayer napisati tako monstrozno blodnjo. O tem se da samo domnevati in domneva ni zanj častna: glasi se, da je v stiski zaradi pomanjkanja razlogov posegel po zastrašitvi. Za to domnevo govori tudi namig na „preventivne kavtele“, ki zelo sumljivo dišijo. Radi tega nočem o tem izgubljati besedi.

\* \* \*

Nadaljnja izvajanja razprave so logična. Sledijo jarku, v katerega je zašel teoretični del z nesmiselno zastrašitvijo. Pridržek, da bi vsak večji korak v decentralizacijski smeri, kakor od pisca navedeni, pomenjal federativno ureditev, razumemo, čeprav ne visimo na tradicionalnih določitvah, kot strah pred pravim imenom, kot neugodje pred vrati pravega vprašanja. Na ta način odlo-

žimo branje s spoznanjem, da razprava sploh ni načela predmeta, ki ga je obetala, ko je v uvodnih odstavkih diaponirala centralizem in decentralizacijo (tako slabotno sicer, da smo že tedaj mogli napraviti primero z dvema konjema pred istim vozom, vendar pa v očitvidni težnji, da nam jih predstavi kot nasprotji), temveč, da je napis „Naš problem upravne decentralizacije“ treba razumeti doslovno. To je: Njihov, unitaristični problem upravne decentralizacije.

In tako moremo sprejeti Pirkmayerjevo razpravo kot dokument aktivne in pasivne diskusijske nesposobnosti unitaristov o vprašanjih, ki so v zvezi z latentno državno krizo od začetka njenega obstajanja. Manjka jim glavnega dognanja: za rešitev teh vprašanj je potrebno sestiti za — okroglo mizo; kajti za tako mizo ni spodnjih in gornjih sedežev, ker za tako mizo ni — ultimatov, strašil in priedsodkov.

Odklonjena razprava se prične s trditvijo „Država izvršuje upravne posle v prvem redu sama“. Ugotovili smo, da se smisel tega stavka plete skozi vso razpravo in da pisec ne odneha od nje niti tedaj, ko se mu zabliska, da utegnejo imeti samouprave primaren delokrog. Mi ne verujemo v osebnost in apriorizem države. V državi, zlasti v taki, ki je nastala s prostovoljno združitvijo pokrajin, vidimo skupni organ za izvršitev tistih nalog, ki jih združene pokrajine same za sebe ne zmorejo. Zato po naši teoriji izvršuje država le tiste posle, katere ji poverijo pokrajine. Država je tista, ki sprejema, pokrajine tiste, ki dajejo namen in — sredstva. To je smisel stavka, da hočejo Hrvati, a seveda tudi Slovenci, tako kakor Srbi s svojim sami gospodariti in da nočejo, da bi eden ali drugi ali tretji gospodaril s svojim in njihovim.

Na ta način — mislim — se mi je posrečilo pokazati, v čem je kardinalna razlika med obravnavanjem notranje političnega vprašanja z ene ali druge strani in zakaj unitaristi ne morejo z mrtve točke. Katero stališče je pravilno, je stvar politične zmage, to pa pomeni, da ima pravilnejše stališče večjo verjetnost, da zmaga.

Ivo Štampihar.

## Gledališče

### Dve novi slovenski drami

#### II. Pavel Golia: Bratomor na Metavi.

Družina je celica vse dosedanje evropske kulture. Francozi, najsvobodoumnejši in doslej edini ateistični narod na svetu, so ohranili ta kult vse do danes, ko jim ga že davno nihče več ne vsiljuje. Psihoanaliza, ki je odkrila v naši podzavesti celo vrsto bratovskih, sestrskih, materinskih in drugih kompleksov, nam potrjuje pomen družine že s svojo problematiko, ne glede na to, ali se strinjamo z njenimi zaključki, ali ne. Družina oblikuje naš značaj, še preden se zavemo samega sebe in ta prvotni značaj je usodnejši in suverenejši od našega hotenja in naših strasti. Tragedija človeka se zaključuje v trenutku, ko se na sebi prepriča, da mu ni moč uiti iz okóv svojega značaja. Vsakdo se vedno iznova predaja tej prastari iluziji in vsakdo se vedno iznova kakor sredi sna zave, da je počel vse kakor v nekem neslučenem čarobnem krogu. Najbolj nazoren in dokaj pretresljiv primer takega tragičnega spoznanja je Krležev-Leone, ki spozna, da je pri vsem svojem zgranzanju nad glembajevskimi zločini in glembajsko naturo sam prav tako zakoreninjen